

KULTUUR

Gildi 1, 50095 Tartu, tel 739 0355, faks 739 0369, raimu.hanson@postimees.ee

RAAMAT

«Supilinn minu elus», koostanud Heiki Valk, illustreerinud Mari-Ann Rimmel. Supilinna Seltsi Toimetised nr 1. Tartu, 2006. 368 lk.

Mälestusi erinevate aegade Supilinnast

MAIT TALTS
Kriitik

Keegi on kunagi öelnud Nõmme kohta, et see on linnaosa, kus iga aianurk, puuvirnatagune ja peenramaa mätas kannab endas mingit isiklikku laadi mälestust või pisilegendit. Sama peab ehk isegi suuremal määral paika Tartu Supilinna puhul.

Vähe on Eestis säärseid paiku, millega on seotud niivõrd suur hulk isiklikke mälestusi, mis vääriavad tegelikult talletamist ka ajaloo seisukohalt.

Väga hea kujundus

Seda silmas pidades kuulutaski linnaosa oma näo säilimise eest seisev Supilinna Selts paari aasta eest välja mälestuste kogumise võistluse, mille paremik on nüüdseks jõudnud üsnagi koguka ja väga heas kujunduses raamatu kaante vahele.

Erinevat laadi, sageli väga isiklikke ja erinevatest aegadest pärinevaid mälestusi jagavad raamatus lugejaga 25 erinevas eas kunagist või praegust supilinnlast. Vanimad nendest on praegu juba üle 70 ning noorim oli kirjutamise ajal kõigest 7-aastane.

Kuigi fragmentaarne (nagu see mälestuste puhul tavaline), vaatab meile raamatust vastu suur tükk ajalugu läbi elusaatuste prisma. Nii avaneb panoraaime pilt ühe «linnakese» ajaloost sõjaeelset ajast kuni uue sajandi alguseni.

Algul pani siinkirjutajat natuke mõtlema asjaolu, et raamatust puudus ajaloolase kirja pandud Supilinna ajaloo üldkäsitlus, kuid siis mõistis, et see olekski olnud mõtetu.

Nii nagu Supilinn ise on kujunenud aegade jooksul väikeste, kohati lausa märkamatu evolutsiooniliste sammukete läbi, puudub ka siinsel ajalool oma Suur Narratiiv (mis on ole-

mas näiteks Nõmmel tänu eripärasele tekkeloole).

Supilinna ajalugu ongi tuhandete isiklike jutukete, juhtumiste ja pisilegendide põimingu, millest vaid väike osa on jõudnud käesolevasse raamatusse.

Supilinn on koht, kus põimuvad omal kombel ajalugu ja loodus. Siin on tunda vähemalt kolme sajandi hõngu ning inimesed elavad enamasti rahulikus kooskõlas oma vahetu ümbrusega.

Siinses arhitektuuris valitseb eluterve irratsionalism, sest maajaomanikud on saanud aegade jooksul järgida peamiselt oma isiklikku maitset.

RAAMATUST VAATAB VASTU SUUR TÜKK AJALUGU LÄBI ISIKLIKE ELUSAATUSTE PRISMA.

Kuigi kevadised tulvaveed ei ähvarda Supilinna enam endisel moel, meelitavad kohati metsistunud aiad ja allikarikas maapiid praegugi linde ja väikeloomi Emajõe luhalt peaaegu Tartu kesklinna. Kõige selle üle troonib lausa müütiline õlletehas mäe peal.

Lugu Veerikust

Samas pole sugugi juhus, et kogumikule on lisatud üks lugu kunagi samalaladest, kuid praeguseks olulisel määral muutunud Veeriku linnaosast.

Raske oleks olnud seda meisterlikult komponeeritud kirjutist, milles on kenasti ühendatud Suur Narratiiv linnaosa tekkimise ja jutustaja perekonnakroonika, kõrvale jätta.

Samas on Veeriku saatus isegi natuke hoiatav eeskugu sellest, mis võiks saada Supilinnast, kui progressi müüt end ka siin liiga jõuliselt maksma paneks.

«Allmaal» mõtiskleb Pajose sõnul maalähedastest asjadest, inimese ürgolemusest, tema saladustest, hirmudest ja lootustest, üldjoontes samadest asjadest nagu «Allmaali» eelkäijad «Varjukülg» 2001 Tartus ja «Varjukülg 2» 2003 Tallinnas.

Külg kuulub Põhjamaade sümbolistlikku maaliruumi ja eesti fantaasiamaali üle tasub uhke olla, märgib Pajos. «Peaaegu kõigilt seda valdkonda puudutanud tippkunstnikelt võib leida mitmeid tõelisi pärle, millest suur koguteos on küll veel avaldamata. Julgen aga väita, et «Allmaal» on selle väarikas proloog.»

Avamine on 17. juunil kell 17. Vaadata saab fantaasiapilte 17. juulini. (TPM)

NOOR TEGIJA / KINEMATOGRAFIST

Hobi muutus kohustuseks

Pikk kõhn noormees Jaan-Jürgen Klaus on Annelinnas ühetoalises korteris ühelt seinalt tapeedi maha käristanud ja joo-nistanud krohvile puu. Oksal kükitab filmimise ootel priske lind.

RAIMU HANSON
raimu.hanson@postimees.ee

Tartu Ülikoolis maalikunsti õpingutes eksterni staatuse omandanud Klaus uus film ei tule siiski mitte ornitoloogiast või dendroloogiast, vaid kirjandusest, täpsemalt Mehis Heinsaarest.

Samal ajal on tal käsil ka luuletaja Hannes Varblase jäädvustamine liikuvatele piltidele ning veel üks kirjandusliku vundamendiga linatöös – Eduard Vildest.

Kirjanduslikul lainel

«Olen praegu kirjanduslikul lainel,» selgitas filmimees. On ju tema ühe viimase töö keskmes samuti kirjanik – Erakkonna poeet Marko Kompus.

Sooja suhtumist kirjarahvasse põhjendab Klaus geneetiliselt: ema Livia Viitol on literaat.

Nii nagu kirjanikule, on ka filmiloojale üsna olulised fantaasiapildid. «Neid tekib mul vaimusilmas ilma alkoholi ja muude selliste asjadeta. Ma mõtlen filmid korralikult läbi,» rääkis Klaus. «Ja ma olen lapsest peale olnud unistaja tüüp.»

Lapsepõlves Nõmmel naabripoistega koos alguse saanud hobi – action'ilaadne esikteos pole säilinud – on kujunenud millekski enamaks. «Harrastusest sai kohustus,» nentis ta.

Ometi ei saa noort kinematografiisti tema loometegevuses seni keegi millekski kohustada, sest ta on hoidnud ennast sõltumatu. Ta ei ole pidanud ühelegi asutusele aru andma, kuhu on toetuseks küsitud raha kulutanud, sest talle ei ole seda antudki.

«Kunagi taotlesin, aga ei saanud ja lõin käega, aga pead norgu ei lasknud,» märkis ta.

Püstipäi edasiminekuks ja õppelaenu kulutamisele loomisjani kustutamisele annavad tunnustust maalitudeni sellised filmid, nagu «Berliini pastoraal» ja «Alma mater power tartuensis».

Filmid linnaraamatukogus

Nii neid kui ka mõnda teist tema filmi saab laenata Tartu linnaraamatukogust, kuhu Klaus käis neid ise pakkumas. Raamatukogu aretas tema algutusest idee korraldada noorte filmiloojate konkursse.

«Selle konkursi võitjate filmid võetakse raamatukogu videoteeki. Mina sellest võistlusest osa ei võta, see on noorematele,» rääkis 26 aastat vana Klaus. «Noortele on filmimine kasulik ajaviide.»

Klaus kasutab oma kodu filmimise paigana suhteliselt harva. Põhiline võtteplats on Tar-

Chaplinlikkust taotlev kuub seljas, näitab Jaan-Jürgen Klaus oma kodus Annelinnas vana, 16-millimeetrise filmiprojektori kõige tähtsamat nuppu.

Oliver Matkru

tu kogu oma kausikujulises avaruses ja hillitsetud pulbitsemises.

Kui mõni nädal tagasi tegi raeplatsil vahepeatuses vanasõidukite rodu, mis oli teel Hamburgist Shanghaisse, kasutas ta juhust ja jäädvustas kaamerasse mõndagi sellist, mida monteerida filmi Vildest, õigemini rändamisest.

KLAUSI EI SAA TEMA LOOMETEGEVUSES KEEGI MILLEKSI KOHUSTADA, SEST TA ON SÕLTUMATU.

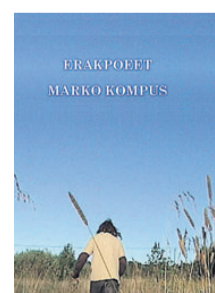
Sinnasamasse saab liita ala-teema esimeste rändkinode jõudmisest Tartusse sada aastat tagasi.

Eesti filminduspioneer Theodor Lutsu päevadel Palamusel võitis mullu auhinna Klaus «Väikese Jantsukese suur koogipäev». Selle joonistamiseks arvutisse hiire abil kuluisid kolme aasta vabad hetked.

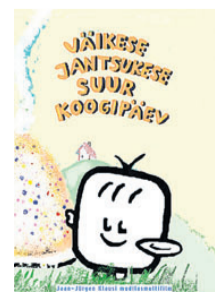
Tänavu lubas ta augusti keskpaiku Palamusele viia «Erakpoet Marko Kompus».

Sügisel kavatakse Jaan-Jürgen Klaus panna otsustavalt öla alla Tartu filmi loomingulisele tegevusele.

Et Tartu film on tihedasti seotud Margus Kiisiga, kes juhib Y-galerii tegevust, siis näeb Klaus vaimusilmas sellest kunstiasutisest üle tee laotatud punast vaipa. Seda mööda saab seada samme renoveeritud kinosaaliga kultuurikeskusesse Ateenaga liikuda ka vastupidi.

«Erakpoet Marko Kompus», portreefilm, 30 minutit, 2006.

«Väikese Jantsukese suur koogipäev», mudilas-multifilm, 15 minutit, 2005.

LÜHIDALT

Kolmas varjukülgeline näitus tuleb Albu mõisas

Tartu kunstnik Priit Pajos (pildil) korraldab Albu mõisas Järvamaal fantaasiamaali näituse «Allmaal», mille põhiosa on keldris.

Väljapaneku autoriteks on korraldaja kõrval samuti tartlased Peeter Allik, Markus Kase-maa, Ilmar Kruusamäe, Rauno Thomas Moss, Maris Palgi ja elvalane Margus Rump ning soomlased Ari Liimatainen ja Heli Tuhkanen.